

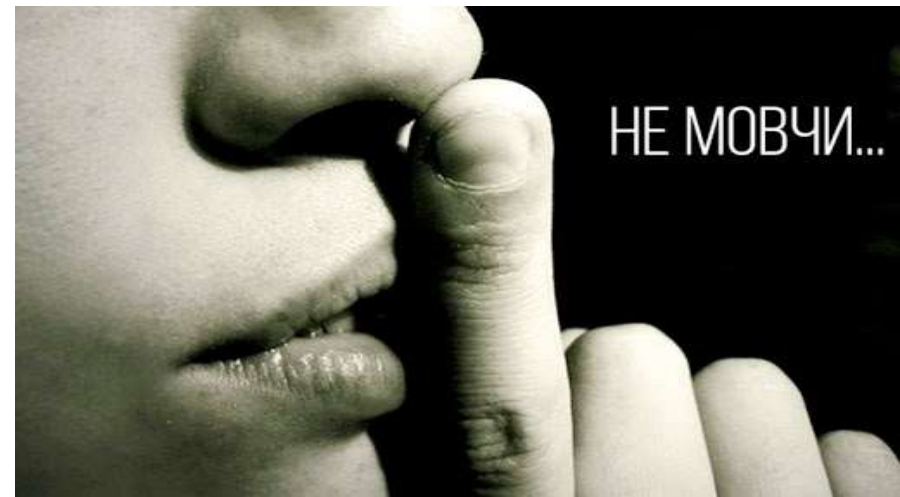
Інститут викривачів - важливий запобіжник виникнення та поширення корупції в суспільстві.

Права та гарантії захисту викривачів відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»

2023 РІК

«Більшість корупційних практик в Україні відбувається внаслідок мовчазної згоди громадян, які знають про факти корупції, але не збираються про них повідомляти»
(Transparency International Ukraine).

Здається, що корупція тотальна, безжальна, повсюдна?

А боротися з нею страшно, небезпечно, а можливо навіть безглуздо ?

! Однак, справжня ціна корупції в тому, що корупціонер покладається на мовчання суспільства. Якщо люди перестануть мовчати про випадки корупції, то потенційний зловмисник тричі подумає перед тим, як взяти хабар чи порушити закон.

Зіштовхнулися з корупцією?

**ПОВІДОМ ПРО
КОРУПЦІЮ**

Корупція стосується кожного, бо у кожного вона забирає багатше, здоровіше, цікавіше життя і можливість самореалізації.

А саме – якісну освіту, медицину, хороші дороги, красиві та безпечні міста і села, якісні адміністративні послуги в державних установах, хорошу гідну заробітну плату- все це краде корупція.

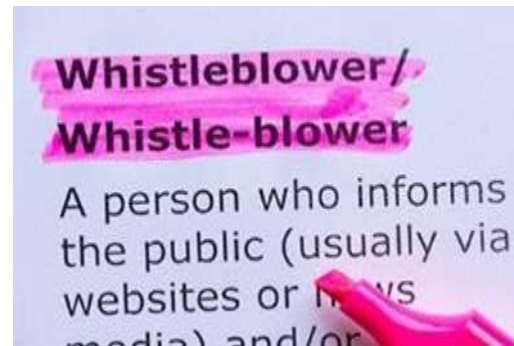

Походження терміну викривач

Whistleblowing - викривання фактів протиправних дій

“blow the whistle” означає подати сигнал свистком

Whistleblower - викривач

Викривачі корупції

Міжнародні стандарти захисту викривачів

- ст. 33 Конвенції ООН проти корупції
- ст. 22 Кримінальної конвенції ради Європи про боротьбу з корупцією
- ст. 9 Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією
- Директива Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 2019/1937 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу

Найкращі практики захисту викривачів у світі

- США: лідер щодо кількості викривачів; перші ухвалили закони у сфері захисту викривачів (The Whistleblower Protection Act 1989, The Intelligence Community Whistleblower Protection Act of 1998, The Sarbanes-Oxley Act of 2002, The Whistleblower Protection Enhancement Act of 2012)

Спеціальні Закони щодо захисту викривачів ухвалили:

- Канада (Public Servants Disclosure Protection Act)
- Австралія (The Commonwealth Public Interest Disclosure Act 2013)
- Нова Зеландія (Protection Disclosures Act, 2000)
- Японія (Whistleblower Protection Act (Act No. 122 of 2004))
- Південна Африка (Protection Disclosure Act, 2000)
- Румунія (Romanian Whistleblower's Law, 2004)
- Великобританія (Public Interest Disclosure Act, 1998) та ін.

Впровадження інституту викривачів в Україні

Ратифікувавши Конвенцію ООН проти корупції Україна взяла на себе зобов'язання взяти її за правову основу для забезпечення захисту осіб, які повідомляють про факти корупції (ст. 33 Конвенції).

Вперше згадка про викривачів з'явилися в Законах України:

- ✓ «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 (ст. 17)
- ✓ «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 (ст. 20),

де на законодавчому рівні було закріплене поняття *«особи, які надають допомогу в запобіганні та/і протидії корупції»* та закладені засади захисту таких осіб.

Українське законодавство у сфері захисту викривачів

Кодекс законів про працю України;

Кримінальний процесуальний кодекс України;

Цивільний процесуальний кодекс України;

Закон України «Про запобігання корупції»;

Закон України «Про безоплатну правову допомогу»;

Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»;

1 січня 2020 року набув чинності Закон «Про внесення змін до закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції».

Роз'яснення НАЗК

- «Щодо правового статусу викривача» від 23.06.2020 № 5;
- «Щодо надання викривачам безоплатної вторинної правової допомоги» від 09.07.2020 № 6;
- «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» від 14.07.2020 № 7;
- «Щодо правового статусу викривача у кримінальному провадженні» від 26.10.2020 № 10;
- «Щодо правового статусу викривача у провадженні про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» від 09.12.2020 № 11;
- «Щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»» від 24.02.2021 № 3;
- «Щодо забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність» від 24.02.2021 № 4.

ЩО РОБИТИ, ЯКЩО БАЧИШ КОРУПЦІЮ І ХОЧЕШ ЇЇ ВИКРИТИ

Яким чином повідомити?

Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство, інші спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені у частині другій статті 62 Закону України «Про запобігання корупції», **зобов'язані створити** захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн-зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки та інше), через які викривач може здійснити повідомлення, гарантовано зберігаючи свою анонімність. Вимоги до захисту таких каналів зв'язку визначає Національне агентство.

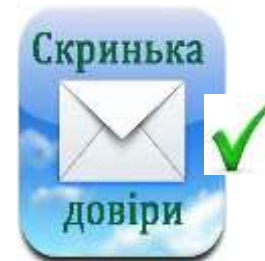
**спеціальні
телефонні
лінії**

**офіційні веб-
сайти**

**Засоби
електронного
зв'язку**

**скринька для
повідомлень**

Про що повідомляти?

Корупційне правопорушення - діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Правопорушення, пов'язане з корупцією - діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 України «Про запобігання корупції», за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Інші порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» (недотримання вимог щодо прийняття антикорупційної програми, щодо проведення спеціальної перевірки, щодо проведення службового розслідування, щодо забезпечення каналів для повідомлень тощо).

Корупція — негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення.

Вимоги до повідомлення

Держава заохочує викривачів та **сприяє їм у повідомленні** про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону **усно та письмово.**

Повідомлення викривача про можливі факти корупційних правопорушень має містити наступну інформацію:

- фактичні дані, зокрема про обставини правопорушення, місце і час його вчинення, особу, яка вчинила правопорушення;
- надана інформація має бути достовірною, на переконання викривача;
- інформація стала відома викривачу у зв'язку з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Відповідно до Закону повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень **може бути здійснене викривачем без зазначення авторства (анонімно) (ч. 5 ст. 53, п. 7 ч. 2 ст. 53³ Закону) або із зазначенням авторства.**

Поняття викривача в українському законодавстві

ВИКРИВАЧ

```
graph TD; A[ВИКРИВАЧ] --- B[Викривач згідно з Законом України «Про запобігання корупції»]; A --- C[Викривач у провадженні про адміністративне правопорушення]; A --- D[Викривач у кримінальному провадженні];
```

**Викривач
згідно з Законом
України «Про
запобігання корупції»**

**Викривач
у провадженні про
адміністративне
правопорушення**

**Викривач
у кримінальному
провадженні**

Хто такий викривач?

Особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривач), - особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою.

(частина перша статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»)

**Хто може
бути викривачем?**

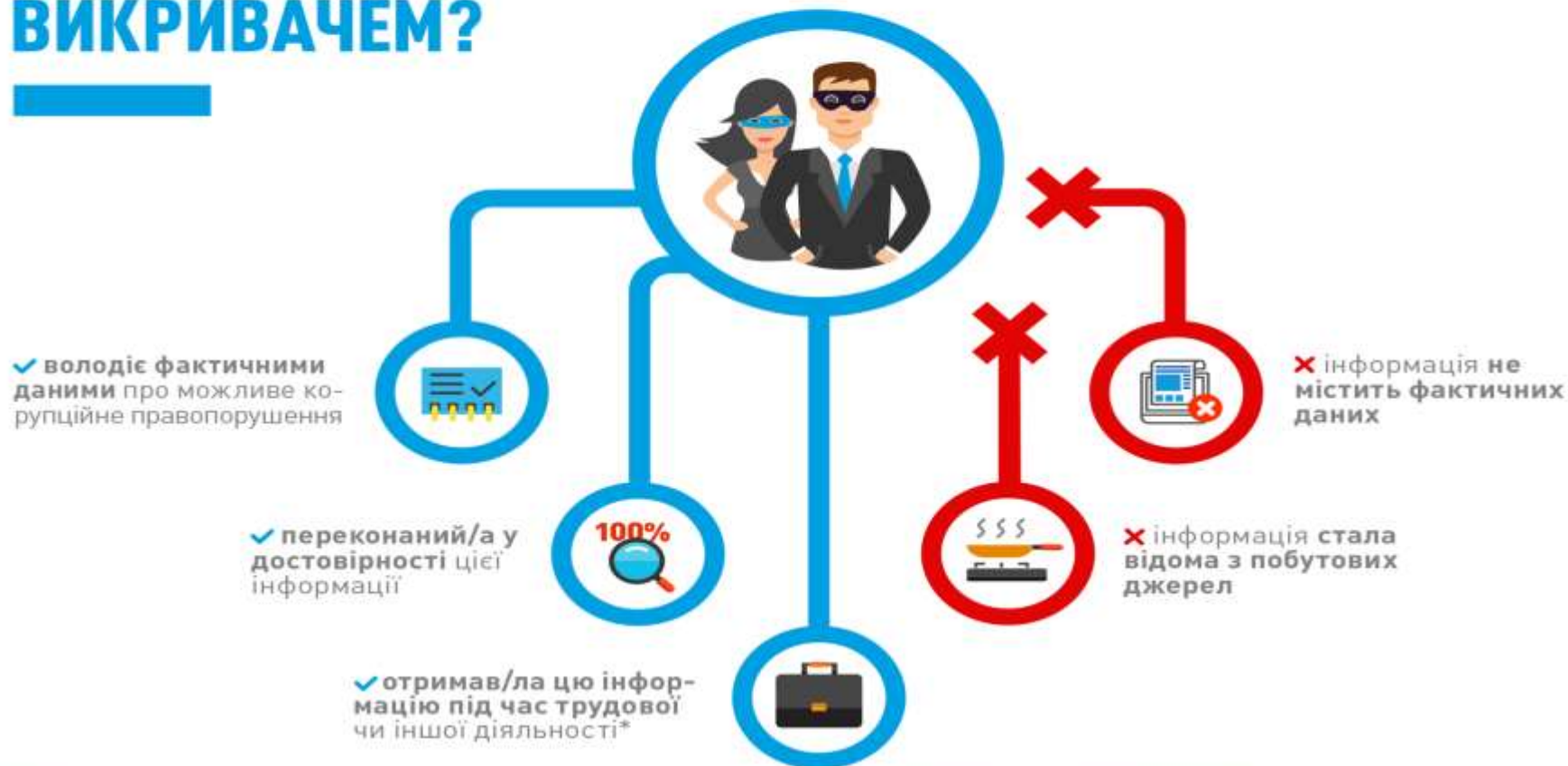
Працівник?

Будь-яка особа?

Викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання (з 01.01.2020 року).

КОГО НАЗК ВВАЖАЄ ВИКРИВАЧЕМ?

✉ Повідомити інформацію про корупційні порушення можна такими каналами

внутрішні
керівнику чи уповноваженій особі, де викривач працює

регулярні
спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції**

зовнішні
через ЗМІ, журналістів, професійні спілки, громадські організації

*Більше деталей — в Законі «Про запобігання корупції»

**НАБУ, НАЗК, Нацполіція, прокуратура тощо

Умови, за яких особа є викривачем

- **фізична особа** (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка має переконання, що інформація є достовірною
- **повідомлення викривача** має містити інформацію про факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», тобто такі **фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення правопорушення та можуть бути перевірені**
- **інформація** стала відома викривачу у зв'язку з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходження служби чи навчання, участю у передбачених законодавством процедурах

Підтвердження статусу викривача

- копія повідомлення про корупцію, яка містить відмітку про отримання (направлення)
- копія відповіді установи на повідомлення про корупцію
- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) у справі про корупційний злочин
- копія повідомлення Національному агентству про початок досудового розслідування за участю викривача
- копія повідомлення Національному агентству про участь викривача у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією
- інші документи, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку із повідомленням інформації про можливі факти корупційних правопорушень

Враховуючи важливість інформації, якою володіє викривач, його завжди допитуватимуть як свідка з метою з'ясування обставин, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження.

Відповідно до частини 6 статті 130-1 КПК з метою захисту персональних даних анонімного викривача після їх розкриття для суду можуть бути здійснені, зокрема, такі заходи безпеки, як *забезпечення конфіденційності відомостей про особу та/або закритий судовий розгляд.*

Для забезпечення безпеки викривача суд за власною ініціативою або за клопотанням учасників кримінального провадження може *ухвалити рішення про проведення допиту викривача з використанням відеоконференції з трансляцією з іншого приміщення, в тому числі у спосіб, що унеможливорює ідентифікацію особи, яка дає показання.*

Чим відрізняється викривач і заявник?

Будь-яка людина може повідомити про корупцію, якщо переконана, що її інформація є достовірною. Але не завжди той, хто повідомив про корупцію, є викривачем.

Викривач – це особа, яка надає достовірну інформацію про корупційне правопорушення, якщо ця інформація стала їй відома під час її трудової, професійної, господарської, громадської діяльності.

Відмінності між викривачем та заявником: Закон №1700 має вимоги до джерела, з якого викривачу стала відома інформація про корупцію. Джерелом інформації може бути:

трудова і професійна діяльність – тобто, коли про корупційні правопорушення дізнаються під час роботи,

господарська діяльність, громадська діяльність, наукова діяльність, проходження служби чи навчання, участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Викривач володіє фактичними даними про обставини правопорушення, а саме про місце вчинення правопорушення, час його вчинення, особу, яка вчинила корупцію. Ця інформація може бути перевірена і підтверджує можливе вчинення корупції. Викривач повідомляє про корупцію, використовуючи передбачені законом способи.

Викривач у кримінальному провадженні

Особа **вважається** викривачем за умови повідомлення органи досудового розслідування про корупційні кримінальні правопорушення, передбачені такими статтями Кримінального кодексу України:

- **210** – нецільове використання бюджетних коштів
- **354** – підкуп працівника підприємства, установи чи організації
- **364** – зловживання владою або службовим становищем
- **364¹** – зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права
- **365²** – зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги
- **366²** – декларування недостовірної особи
- **366³** – неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування
- **368** – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою
- **368³** – підкуп юридичної особи приватного права
- **368⁴** – підкуп особи, яка надає публічні послуги
- **368⁵** – незаконне збагачення
- **369** – пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі
- **369²** – зловживання впливом
- **369³** – протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань

Учасники кримінального провадження – це:

- *сторони кримінального провадження,*
- *потерпілий, його представник та законний представник,*
- *цивільний позивач, його представник та законний представник,*
- *цивільний відповідач та його представник,*
- *представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження,*
- *третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт,*
- *інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування,*
- *особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу (екстрадицію),*
- *заявник, у тому числі викривач,*
- *свідок та його адвокат,*
- *понятий,*
- *заставадавець,*
- *перекладач,*
- *експерт,*
- *спеціаліст,*
- *представник персоналу органу пробації,*
- *секретар судового засідання, судовий розпорядник*
(пункт 25 статті 3 КПК)

**До корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень,
або інших порушень Закону України «Про запобігання
корупції» належить:**

- використання своїх службових повноважень або свого становища та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб;
- обмеження щодо одержання подарунків;
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування;
- обмеження спільної роботи близьких осіб;
- конфлікт інтересів;
- порушення етичних норм поведінки;
- порушення вимог фінансового контролю;
- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень.

Небезпека для викривачів:

Репресії на роботі:

- ✓ позбавлення премій, просування
- ✓ переведення на нижчу посаду
- ✓ звільнення з роботи

Проблема знайти нове місце роботи

Службові викриття (whistleblowing) протиотрута від бюрократичного зла

*Попередження небезпеки
в середині організації*

*Можливі негативні наслідки
для викривача*

**Встановлення правових гарантій захисту викривачів має вирішальне
значення**

Викривання може успішно працювати, коли є:

- *система стримувань та противаг ;*
- *спеціальне законодавство у сфері захисту викривачів;*
- *підтримка засобами масової інформації;*
- *міцне громадянське суспільство;*
- *повага до викривачів у суспільстві .*

На який термін набувається статус викривача?

Законом України «Про запобігання корупції» не визначено термін, на який фізична особа набуває статус викривача.

Чи втрачає викривач право на передбачені Законом України «Про запобігання корупції» права та гарантії захисту у разі не підтвердження наведених у його повідомленні фактів?

Законом України «Про запобігання корупції» не визначено умовою, за якої фізична особа є викривачем, підтвердження викладеної у її повідомленні інформації про порушення вимог цього Закону іншою особою.

Таким чином, у разі не підтвердження наведених у повідомленні фактів викривач не втрачає права та гарантії захисту, передбачені Законом України «Про запобігання корупції».

Коли виникають права та гарантії захисту викривача?

Відповідно до роз'яснень НАЗК:

Права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

Порядок здійснення перевірки за повідомленням викривача

У разі якщо отримана інформація стосується дій або бездіяльності керівника відповідного органу або юридичної особи, до якого (якої) надійшла інформація, така інформація без проведення попередньої перевірки у триденний строк надсилається до Національного агентства, що визначає порядок подальшого розгляду такої інформації.

За результатами попередньої перевірки службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

-призначити проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування інформації у разі підтвердження фактів, викладених у повідомленні, або необхідності подальшого з'ясування їх достовірності;

- передати матеріали до органу досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України;

- закрити провадження у разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні.

Викривачу надається детальна письмова інформація про результати попередньої перевірки за його повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» у триденний строк з дня завершення відповідної перевірки.

У разі якщо отримана інформація про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» не належить до компетенції органу або юридичної особи, до якого (якої) вона надійшла, викривач повідомляється про це у триденний строк без проведення попередньої перевірки із роз'ясненням щодо компетенції органів або юридичних осіб, уповноважених на проведення перевірки або розслідування відповідної інформації.

Внутрішня (службова) перевірка або розслідування за повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону проводиться у строк не більше 30 днів з дня завершення попередньої перевірки. Якщо у зазначений строк перевірити повідомлену інформацію неможливо, керівник відповідного органу або юридичної особи чи його заступник подовжують строк перевірки або розслідування інформації до 45 днів, про що повідомляється викривач.

Проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування не може бути доручене особі, якої або близьких осіб якої стосується повідомлена інформація.

**За результатами внутрішньої (службової) перевірки
службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з
таких рішень:**

передати матеріали до органу досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення;

у межах компетенції про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, інформацію стосовно яких повідомлено, про усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення правопорушення, спричинених ними наслідків, а також про здійснення заходів щодо відновлення прав і законних інтересів осіб та відшкодування збитків, шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок допущених порушень.

Матеріали попередньої та внутрішньої (службової) перевірок або розслідувань повідомленої інформації про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» зберігаються відповідним органом або юридичною особою **протягом трьох років з дня отримання такої інформації.**

Порядок здійснення перевірки анонімних повідомлень

- ✓ розгляд повідомлення не належить до компетенції установи – інформуємо викривача у **3-денний строк**
- ✓ Якщо повідомлення містить факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень – **упродовж 24 год** письмово повідомляємо спецсуб'єкту (прокуратуру, НПУ, НАЗК, НАБУ)
- ✓ повідомлення щодо керівника установи – у **3-денний строк** без перевірки надсилаємо до НАЗК.

Перевірка інформації проводиться **15 (30) днів**

У разі підтвердження інформації керівник установи вживає заходів щодо:

- припинення порушення;
- усунення наслідків;
- притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності;
- письмове повідомлення упродовж 24 год спецсуб'єкта (прокуратуру, НПУ, НАЗК, НАБУ);
- у разі непідтвердження викладеної у повідомленні інформації – розгляд припиняємо.

Інформування викривача про кінцеві результати розгляду повідомлення (при наявності адреси).

Розгляд повідомлень із зазначенням авторства

- ✓ розгляд повідомлення не належить до компетенції установи – інформуємо викривача **у 3-денний строк**
- ✓ повідомлення містить факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень – упродовж **24 год** письмово повідомляємо спецсуб'єкту (прокуратуру, НПУ, НАЗК, НАБУ)
- ✓ повідомлення щодо керівника установи – **у 3-денний строк** без перевірки надсилаємо до НАЗК

Попередня перевірка викладеної у зверненні інформації – **до 10 робочих днів**, про її результати викривача інформуємо **у 3-денний строк**

Після попередньої перевірки приймається рішення про:

- призначення проведення внутрішньої перевірки або розслідування – **до 30 (45) днів**
- передачу **упродовж 24 год** матеріалів до органу досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або інших органів
- закриття провадження у разі непідтвердження фактів

Після проведення перевірки (розслідування) керівник приймає рішення про: передачу матеріалів до органу досудового розслідування у разі виявлення ознак кримінального правопорушення; усунення порушень, здійснення заходів щодо відновлення порушених прав та інтересів; притягнення винних осіб до відповідальності

Інформування викривача про кінцеві результати розгляду повідомлення.

Які канали для повідомлень?

Внутрішні канали повідомлення – способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу;

Зовнішні канали повідомлення – шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки;

Регулярні канали повідомлення – шляхи захищеного та анонімного повідомлення інформації викривачем НАЗК, іншому суб'єкту владних повноважень, до компетенції якого належить розгляд та прийняття рішень з питань, щодо яких розкривається відповідна інформація. Регулярні канали обов'язково створюються спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, органами досудового розслідування, органами, відповідальними за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншими державними органами, установами, організаціями.

(Частина перша статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»)

Гарантії захисту викривачів

Інформація про викривача може бути розголошена лише за його згодою, крім випадків, встановлених законом (частина третя статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

Повідомлення про порушення вимог цього Закону **бути здійснене працівником відповідного органу без зазначення авторства (анонімно)** (частина п'ята статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну осіб, які надають допомогу в запобіганні і протидії корупції, або їх близьких осіб, у зв'язку із здійсненим повідомленням правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (частина друга статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»).

Захист трудових прав викривача

Викривачу та його близьким особам у зв'язку з повідомленням про корупцію не може бути:

- відмовлено у прийнятті на роботу;
- звільнено чи примушено до звільнення;
- притягнуто до дисциплінарної відповідальності;
- підданий з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або загрозі таких заходів.

(частина третя статті 53 Закону України «Про запобігання корупції»)

НАЗК може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача у зв'язку з повідомленням ним або членом його сім'ї про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою.

частина третя статті 49 Кодексу адміністративного судочинства України, частина другої статті 53 Цивільного процесуального кодексу України).

Гарантії у сфері захисту трудових прав

У разі звільнення без законної підстави або незаконного переведення на іншу роботу, у тому числі у зв'язку з **повідомленням про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»** іншою особою, працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір.

У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, який був звільнений у зв'язку із здійсненням ним або членом його сім'ї **повідомленням про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»** іншою особою, та за його відмови від такого поновлення орган, який розглядає трудовий спір, приймає рішення про виплату йому компенсації у розмірі шестимісячного середнього заробітку, а у випадку неможливості поновлення - у розмірі дворічного середнього заробітку.

(стаття 235 Кодексу законів про працю України)

Юридичний захист викривача

Викривач має право:

- ✓ на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача;
- ✓ залучити адвоката самостійно та отримати відшкодування витрат на адвоката у зв'язку із захистом прав особи як викривача, витрат на судовий збір;
- ✓ на представництво НАЗК його інтересів в суді.

Адвокат

Викривач

НАЗК

Юридична відповідальність викривачів

Викривач

Викривач звільняється від цивільно-правової відповідальності за майнову та/або моральну шкоду, завдану внаслідок здійснення повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, крім випадку здійснення завідомо неправдивого повідомлення. У разі неумисного повідомлення викривачем недостовірної інформації вона підлягає спростуванню у порядку, визначеному Цивільним кодексом України.

(частина третя статті 53⁸ Закону України «Про запобігання корупції»)

Заходи забезпечення безпеки викривача

Організаційно-технічні заходи:

- ✓ особиста охорона, охорона житла і майна
- ✓ видача спеціальних засобів індивідуального захисту
- ✓ використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних ті інших переговорів, візуальне спостереження
- ✓ заміна документів та зовнішності
- ✓ зміна місця роботи або навчання з компенсацією різниці у зарплаті відповідно до законодавства
- ✓ переселення в інше місце проживання
- ✓ поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення

Правові заходи:

- ✓ забезпечення конфіденційності відомостей про особу
- ✓ закритий судовий розгляд

Механізми заохочення та формування культури повідомлення

Механізми заохочення та формування культури повідомлення – це сукупність закріплених у локальних нормативних актах засобів, за допомогою яких в установі формується уявлення про належне повідомлення про корупцію, повага до викривачів, а працівники заохочуються до повідомлення про корупцію

Механізми заохочення повідомлення реалізуються у таких формах:

- затвердження локальних актів, які визначають форми заохочення, організаційні засади функціонування механізму заохочення
- надання методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення
- впровадження морального та матеріального заохочення викривачів

Механізми формування культури реалізуються у таких формах:

- затвердження локальних актів щодо етичної поведінки в установі, формування поваги до викривачів як відповідальних громадян;
- проведення внутрішніх навчань з питань формування культури повідомлення;
- проведення комунікаційної кампанії та систематичне здійснення просвітницьких заходів.

ВІД ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КОРУПЦІЮ – ДО ВИНАГОРОДИ: ЯК ПРАЦЮЄ МЕХАНІЗМ ДЛЯ ВИКРИВАЧІВ

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ
NATIONAL AGENCY ON
CORRUPTION PREVENTION

ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ПРЕДСТАВНИЦТВА СВОЇХ ІНТЕРЕСІВ ВИКРИВАЧ МАЄ ПРАВО:

**КОРИСТУВАТИСЯ ВСІМА
ВИДАМИ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ,**
передбаченої Законом
України «Про безоплатну правову
допомогу»

**ЗАЛУЧИТИ АДВОКАТА
САМОСТІЙНО**
та отримати відшкодування
витрат на адвоката та на судовий
збір у зв'язку із захистом прав
особи як викривача

**НА ПРЕДСТАВНИЦТВО
НАЦІОНАЛЬНИМ АГЕНТСТВОМ
ЙОГО ІНТЕРЕСІВ У СУДІ**

Хто отримає винагороду?

Викривачі мають право на винагороду.

Право на винагороду має викривач, який повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у п'ять тисяч і більше разів перевищують розмір прожиткового

мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на час вчинення злочину (**11 350,0 млн. грн**).

Розмір винагороди становить 10 відсотків від грошового розміру предмета корупційного злочину або розміру завданих державі збитків від злочину після ухвалення обвинувального вироку суду. Розмір винагороди не може перевищувати трьох тисяч мінімальних заробітних плат, установлених на час вчинення злочину (**18,0 млн. грн**).

Суд встановлює конкретний розмір винагороди, що підлягає виплаті, з урахуванням критеріїв персональності та важливості інформації. *(КПК доповнено статтею 130-1)*

Виплата винагороди викривачу

Критерії із врахуванням яких суд визнає конкретний розмір винагороди:

Персональність інформації

- Інформація повинна походити від обізнаності викривача
- Інформація не є загальнодоступною
- Інформація не була відома органу досудового розслідування з інших джерел

Важливість інформації

Інформація повинна містити фактичні дані, що можуть бути перевірені:

- подія кримінального правопорушення
- винуватість обвинуваченого
- вид і розмір шкоди
- обставини, що підтверджують вчинення кримінального правопорушення
- обставини, що є підставою для застосування заходів кримінально-правового характеру

На винагороду не має право особа, яка:

- повідомила про корупційний злочин у рамках угоди у кримінальному провадженні або яка є співучасником корупційного злочину, про який вона повідомила
- повідомила про корупційний злочин, як викривач, маючи при цьому можливість для здійснення офіційного повідомлення про виявлений злочин у межах реалізації своїх службових повноважень

Завдання уповноважених підрозділів у сфері захисту викривачів

- забезпечення захисту працівників, які повідомили про порушення вимог Закону, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викривачів;
(п. 7 ч. 1 ст. 13-1 Закону України «Про запобігання корупції»)
- організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;
- співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;
- надання методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань
(ст. 53-9 Закону України «Про запобігання корупції»)

Уповноважені підрозділи мають право:

- витребувати від інших структурних підрозділів відповідного органу чи юридичної особи документи, у тому числі ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці), та робити чи отримувати їх копії;
- викликати та опитувати осіб, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти, у тому числі керівника, заступників керівника органу, установи, організації;
- звертатися до НАЗК щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;
- вносити подання керівнику відповідного органу чи юридичної особи про притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності за порушення Закону;
- виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав та свобод.

Куди викривач може звернутися за захистом своїх прав?

- до уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції в установі (для забезпечення захисту від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця);
- до НАЗК (для забезпечення правового та іншого захисту, перевірки дотримання законодавства з питань захисту викривачів, внесення приписів з вимогою про усунення порушень трудових та інших прав викривача і притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав, у зв'язку з такими повідомленнями);
- до центрів безоплатної правової допомоги (для отримання безоплатної вторинної правової допомоги);
- до правоохоронних органів (для захисту життя, здоров'я, житла та майна);
- до суду (для захисту своїх прав і свобод).

Повноваження уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у сфері захисту викривачів належать:

- 1) організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;
- 2) співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;
- 3) надання працівникам методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону та захисту викривачів, проведення внутрішніх навчань з цих питань.

(Стаття 53⁹ Закону України «Про запобігання корупції»)

Відповідальність

Відповідальність посадових осіб у сфері захисту викривачів:

Кримінальна – незаконне звільнення працівника з роботи у зв'язку з повідомленням ним як викривачем про вчинення іншою особою корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»,-

тягне за собою накладення **штрафу від 2000 до 3000** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або **позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років,** або **виправними роботами на строк до 2 років.**

(частина перша статті 172 Кримінального кодексу України).

Адміністративна відповідальність – за:

незаконне розголошення інформації про викривача, його близьких осіб,

чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб,

яка стала відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень,

штраф від 1000 до 2500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на 1 рік (частина друга статті 172-8 Кодексу України про адміністративні правопорушення);

Перелік рішень національних судів у справах, які стосуються викривачів:

1. Рішення у справі № 815/2074/18
2. Рішення у справі № 420/4391/21
3. Рішення у справі № 816/1874/17
4. Рішення у справі № 440/4178/18
5. Рішення у справі № 9901/980/18
6. Рішення у справі № 440/504/20
7. Рішення у справі № 947/3424/21
8. Рішення у справі № 826/3388/18
9. Рішення у справі № 420/367/20
10. Рішення у справі № 243/4952/20
11. Рішення у справі № 260/26/19
12. Рішення у справі № 389/3327/19
13. Рішення у справі № 389/2657/19
14. Рішення у справі № 243/4952/20
15. Рішення у справі № 761/33183/20
16. Рішення у справі № 761/33182/20
17. Рішення у справі № 520/1285/20
18. Рішення у справі № 243/4952/20